

אבל בקרבן פסח, עבד עברי אוכל כשאר אדם מישראל, וזה שנאמר תושב ושכיר לא יאכל בו — מדובר בעכו"ם ובגר תושב (תוס' עפ"י תורת כהנים).

דפים ע — עא

קכ. האם הדברים דלהלן פוסלים באכילת קרבן-פסח בתרומה ובמעשר?

א. ערלות.

ב. אנינות.

ג. מילת זכריו ועבדיו.

ד. המרת דת.

ה. ערבי מהול וגבעוני מהול.

ו. גר שמל ולא טבל; קטן שנולד כשהוא מהול.

א. כאמור לעיל הערל אסור באכילת פסח ובתרומה. [ודוקא באכילה, אבל כשר הוא למגע תרומה וקדשים, ואינו כטמא — כדלהלן עב:]. וכן לענין מעשר — מסקנת הגמרא (עד) שהערל כטמא ולוקה על אכילתו (וכן פסק הרמב"ם מעשר שני ג, ד).

ב. האונן אסור במעשר ככתוב לא אכלתי באני ממנו. ולמדו (להלן עג) פסח ושאר קדשים בקל-וחומר ממעשר. אבל בתרומה מותר. (וכל זר לא יאכל קדש — זרות אמרתי לך ולא אנינות).

ג. מילת בנים זכרים ועבדים מעכבת מלאכול בקרבן פסח, אבל אינה מעכבת בתרומה ובמעשר. (וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו — בו אינו אוכל אבל אוכל הוא בתרומה).

א. לדברי רבי אליעזר במכילתא, מילת עבדיו אינה מעכבת מלאכול בפסח, שדורש אז יאכל בו — העבד.

ב. יש סוברים שמילת בנים מעכבת גם את האם מלאכול בקרבן פסח. ויש חולקים, מפני שאינה מצווה למולו.

ד. המרת דת פוסלת מלאכול בפסח (כל בן נכר לא יאכל בו — מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים), ואין המרת דת פוסלת במעשר (לא יאכל בו). והוא הדין לתרומה. (ויש גורסים כן בפסחים צו, ושניהם ממועטים מ'בו'. תוס').

א. נחלקו הראשונים אם האיסור נאמר על המאכיל לבן נכר או על האוכל עצמו.

ב. הרמב"ם השמיט הדין שאין המרת דת פוסלת במעשר.

ה. ערבי מהול וגבעוני מהול הרי הם כערלים ואסורים לאכול בפסח.

ו. גר שמל ולא טבל — לדברי רבי עקיבא הרי הוא כשאר נכרי שאסור בפסח, ולדברי רבי אליעזר דינו כגר ואוכל פסח. וכן קטן שנולד כשהוא מהול — לרבי עקיבא צריך הטפת דם ברית, וכל שלא הטיף אסור בפסח. ולרבי אליעזר אין צריך הטפת דם ברית ומותר. (וכן שנו בברייתא להלן עב:), שהנולד כשהוא מהול אוכל בתרומה. ואולם לגרסה שרש"י נקט לעיקר, מדובר שם על דין תורה ואין ראייה שאוכל אף מדרבנן. הרמב"ם פסק שצריך הטפת דם ברית, ומאידך פסק לענין תרומה שהנולד מהות אוכל בתרומה. ויש מחלקים בין זה לפסח שהטפת דם ברית מעכבת.

דף עא

- קכא. א. קטן ערל — מהו לסיכו בשמן של תרומה? והאם הוא מעכב את אביו מלאכול הפסח?
 ב. האם מילת זכריו ועבדיו מעכבת בשעת עשיית הפסח או בשעת אכילתו, וכיצד יתכן למצאם בשעת עשייה לבד או אכילה לבד?
 ג. האם ערל מקבל הזאה?
 ד. מתי נאמרה פריעת המילה?
 ה. מדוע לא מלו בני ישראל במדבר?

א. נסתפק רב חמא בר עוקבא, קטן ערל, מהו לסיכו בשמן תרומה, האם ערלות שלא בזמנה מעכבת אם לאו. רבי זירא רצה לפשוט שערלות שלא בזמנה נחשבת 'ערלות' לעכב, ורבא דחה ראייתו.
 ספק הגמרא לא נפשט, ובירושלמי פשוט להתר. וכתב מהרש"ל שכן יש לנקוט להלכה, שמותר לסוך קטן בשמן של תרומה. ולכך הרמב"ם השמיט דין זה, משום שלא אסרו אלא ערל ממש.
 לדברי רבא, קטן שלא הגיע זמנו למול ודאי אינו מעכב את אביו מלאכול, שהרי נאמר המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו — וזה אינו בר מילה.
 כתבו ראשונים, שגם רב חמא מודה בדבר זה, שלענין מילת זכריו ועבדיו ערלות שלא בזמנה אינה מעכבת. (עפ"י רמב"ן ר"ה ועוד).

ב. מילת זכריו ועבדיו מעכבת בין בשעת עשיית הפסח בין בשעת אכילתו. (בבניו נאמרה עשייה ובעבדיו אכילה, ולמדו אז — אז לגזרה שוה ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה).
 וכיצד שייך עיכוב בשעת אכילה שאינו בשעת עשייה? בעבדים כגון שקנה עבד בין שעת עשייה לשעת אכילה. ובבנים כגון שהיה חולה וחלצתו חמה באמצע היום וממתינים לו שבעה ימים מעת לעת ובשמיני להרפאו מלים אותו, נמצא שהגיע זמנו למול לאחר עשייה וקודם אכילה. רב פפא אמר: כגון שיש לקטן כאב בעיניו (או בשאר אברים. ערמב"ן ועוד) וחלף הכאב והבריא ביניהם. רב אמר: כגון שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורים בשעת עשייה. רב כהנא בנו של רב נחמיה אמר: כגון טומטום שנקרע ונמצא זכר בין העשייה לאכילה. רב שרביא אמר: כגון שהוציא ראשו חוץ לפרוודור וחזר, ושוב יצא ביום השמיני בין עשייה לאכילה.

מבואר מדברי הגמרא שמילת זכריו ועבדיו אינה מעכבת כשאביו ואמו חבושים בבית האסורים ואי אפשר להם למולו. וכתבו התוס' ועוד ראשונים (עב.) שכמו כן במדבר, כשלא היו יכולים למול את בניהם הנולדים משום סכנה, לא היו מעוכבים מלאכול הפסח. ואולם הרמב"ן (שם) ובפירוש התורה במדבר ט, א) לא כתב כן. (וכ"ד הרא"ם שם. ומהרש"א הקשה עליו מדברי הגמרא כאן. וע' שער המלך קרבן פסח ט, ט).

ג. אמר רבי יוחנן משום רבי בנאה: ערל מקבל הזאה, שכן מצינו באבותינו שקבלו הזאה כשהם ערלים — בימי יהושע, שמלו בי"א בניסן, ועשו פסח בזמנו בטהרה, ועל כרחך שהזו עצמם קודם שמלו.

ד. אמר רבה בר יצחק אמר רב: לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו. שלא מצאנוה במקרא אלא במילת יהושע. (ושוב מל את בני ישראל שנית — משמע שנימולו פעם שניה, והיינו פריעה).
 א. פירשו התוס' שהפריעה הלכה למשה מסיני היא, ואף במדבר היה אסור לאכול קדשים למי שמל ולא פרע, אלא שנסמכה הפריעה בכתוב ביהושע. והרמב"ן כתב שמשה נצטוו עליה

בערבות מואב או נצטוו עליה על פ' הדיבור בכניסתם לארץ.
ב. ואברהם אבינו, אעפ"י שלא היה מצווה על הפריעה, פרע מילתו, שהרי קיים את כל התורה כולה ואפילו עירובי תבשילין. וכן יוצאי מצרים מלו ופרעו. (תוס' ועוד).

ה. בני ישראל לא מלו את הנולדים במדבר משום חולשת הדרך או משום שלא נשבה להם רוח צפונית [משום שהיו נוזפים או כדי שלא יתבדרו ענני הכבוד] ומסוכן אז למול.

א. בסוגינתו משמע שלא מלו כלל במדבר. ובפרקי דרבי אליעזר משמע שמלו. ובמגלת סתרים דרבנו נסים משמע שמלו ולא פרעו כל אותן השנים. (מזבא בראשונים).

ב. לפרש"י שהיו נוזפים ממעשה העגל, צריך לומר שלא מלו כבר מאותו מעשה, אבל לפרוש האחר לא היו נוזפים אלא ממעשה המרגלים, ולפי זה צידד הרמב"ן שמלו את בניהם הנולדים עד לאותו מעשה.

ג. כתבו התוס', שכל אותם שלא מלו או מלו ולא פרעו, היו אסורים לאכול בקדשים. והרמב"ן כתב שלא היו מצווים על הפריעה עד סוף ארבעים שנה, הלכך המולים היו אוכלים בפסח ובקדשים אעפ"י שלא פרעו.

עוד כתבו התוס' (ועוד), שאותם שלא מלו במדבר היו אוכלים בשר חולין. לא נאסר בשר תאוה חולין אלא לאותם המולים שהיו יכולים לאכול קדשים. ואין זה מוסכם. (ע' בסוף ספר שיחת מלאכי השרת לר"צ הכהן, לקוטים מכת"י, עמ' 96 — עפ"י תוס' ריש חולין ועוד).

דף עב

קכב. א. האם מלים ומקייזים דם ביום שהמזג-אוויר קשה ומסוכן?

ב. מי שערלתו משוכה — האם צריך למול את עצמו והאם אוכל בתרומה?

ג. טומטום ונשיו ועבדי, וכן אנדרוגיניוס — מה דינם באכילת תרומה וקדשים?

ד. האם כל מילה זמנה ביום דוקא ולא בלילה?

ה. נותר שנשרף שלא בזמנו, האם נשרף ביום או אף בלילה?

ו. ערל שהזהו — האם הזאתו כשרה? ומה דינו לקידוש מי חטאת?

א. רב פפא למד ממה שאמרו שישראל במדבר לא היו נימולים משום שלא נשבה להם רוח צפונית ולא זרחה להם חמה שהיו בתוך ענני הכבוד, שאין מלים ולא מקייזים דם ביום המעונן וביום שרוח דרומית מנשבת, (שקשה היא מכל הרוחות). והסיקו, עתה שדשו רבים בדבר — שמר פתאים ה'.

ב. משוך (= מהול שנמשכה ערלתו וכיסתה את העטרה) — צריך שימול. רבי יהודה אומר: לא ימול, מפני שסכנה היא לו (שמא יעשה כרות שפכה). אמרו לו, והלא הרבה (משוכים על ידי גזרת הגויים) מלו בימי בן כוזיבא והולידו בים ובנות.

לדברי רב הונא, דבר תורה משוך אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה כערל. לפי גרסתנו בגמרא, השיבו על רב הונא מדברי הברייתא שהמשוך אוכל בתרומה (ואעפ"י שצריך למול מדרבנן. תוס'). אך רש"י נקט לעיקר בגירסה שסייעו לרב הונא מהברייתא. אח"כ רצו לתלות דין המשוך במחלוקת תנאים, האם המשוך צריך למול מהתורה או מדרבנן. ודחו שאפשר לכו"ע מדרבנן.

ג. טומטום אינו אוכל בתרומה ובקדשים, שמא הוא זכר והרי הוא ערל. נשיו ועבדיו אוכלים. ופירש אביי